

VA-2127.

VA-2127.

gyűjtő: FELI JÓZSEF
Gyűjtés ideje: 1992.

TART. SOMOGY MEGYEI SEHABAI KÖZSÉG NÉPRAJZA

ADATTAL AZ 1930-40 ES ÉVEKBŐL

22 lap

FOLYÓKÖNYV MŰTÁJ: SEHABAI
SEBANKÖNYV:

IX
XVII

VECTAROVAS

P. 4/92 - Fu

1959. évi Somogy megyei néprajzi és nyelvészeti felmérés adatainak kiértékelése
1959. évi Somogy megyei néprajzi és nyelvészeti felmérés adatainak kiértékelése
1959. évi Somogy megyei néprajzi és nyelvészeti felmérés adatainak kiértékelése

Somogy megyei Szabadi község néprajzi
adatai az 1930-40-es évekből

Azt tartom helyesnek, ha az ember egy fontos dologhoz hozzá-
kezd, előbb mutatkozzon be, ezt teszem most én is. Jeli József
vagyok, születtem 1923. október 2. napján Somogy megyei Szendi-
pusztán. Édesanyám és édesapám házasságából születtem.

Anyai nagyanyám Végh Jánosné, született Papp Erzsébet, refor-
mátus vallásu, 2 éves voltam, magukhoz vitt, és ők neveltek, sze-
rettem a nagyszüleimet, és nagybátyáimat, ők is szerettek engemet.
Mint mezőgazdasági cselédek Dél-somogyben, Cseberki pusztán, Pacsír-
visnyén, Lipótfán, Bárdibükkön. Kiskoppádon, Nagyabajomban, Jákón,
Kaposmérőn, Tokajpusztán, Góllén, Alsó-Felső Heténypusztán, Inák-
pusztán, Nagyberkiben, Kiszátpusztán, Somogy megyei Fonópusztán,
Szabadi községben laktunk. Részben azért, mert a családunk tagjai
nem voltak megelégedve a cselédsorssal, és legtöbbször csak egy-
két évig laktunk egy helyen.

Gólle községben jártam elemi iskolába, csak három és fél elemi
iskolát tudtam kijárni, mert kanászbojtárnak kellett lenni. Bántott
is a sors, mert amikor már jobban a saját sorsomról tudtam gondol-
kozni, akkor önszorgelomból olvastam, és magánuton a 4. és 5. elemi-
ből vizsgáztam, 1945 előtt éjszaka és vasárnap, ha volt kis időm,
akkor tanultam. A 6.7.8. általános iskoláimat már 1950-60-es évek-
ben jártam ki, sőt utána még gimnázium 4 osztályát, majd érettségi-
tettem 33 éves koromban Pécsen. Ninesen tanult mesterségem. Sze-
rettem volna asztalos lenni, de napszámba kellett járnom, 13 évesen
még már hónapszámos, és félkonvenciós voltam, pusztákon és falukban
jobb módú parasztszalánál. Mindig nyugtalan voltam a sorsom miatt.

A Somogy megyei Szabadi község Dombóvártól 11, és Kaposvártól
19 km. Nem illik rá, hogy "Isten hátemögötti falu"-nak a jelzője,
mert van vasút állomása, országos műútja. A 30-as és a 40-es évek-

ban a község belterületén csak földes út volt.

A XIV. században kezdte meg a települését. Egyenes, szép, mesősi talajra épült. Lakói állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkoztak. Kezdetől fogva nyomon lehet követni, hogy a községben magyarok és németek /svábok/ telepedtek le, ezt bizonyítja, hogy a községben magyar és német iskola, s templom is van. Az ide telepedett emberek kétsoros családi házakat építettek. A község lakói annak ellenére, hogy két anyanyelvű község volt, 1945-ig, a községben sorházas építkezéskor nem különültek el, egyik házban magyar és a másik házban meg német család lakott. Jószomszédi viszonyban éltek. Az itt született embereknél meg lehetett figyelni, hogy a németek beszélték a magyar nyelvet is, de a magyarok már a német nyelvet nem, csak a köszönésnél. Kevés német szót tudtak. Azonban a beszédükénél és az írásuknál erősen érezhető volt a német nyelv.

Az 1940-es években, amikor itt éltem a nagyszüleimmel, akkor a község lakóinak száma 800 körül volt. Házzám 180-190 között volt. Fele magyar, fele német. Kis családok éltek itt, mert a legtöbb családban 4-5-en éltek. A családokban egy, esetleg két gyermek volt. Az iskolában is 25-30 gyerek járt csak. Osztatlan volt az iskola, mert 1-6 elemiig ide jártak. Iskola és a templom egymás mellett volt. Óvoda nem volt. A 6 elemi után a gyerekek 3 évig ismétlőbe jártak minden héten csütörtökön, mert akkor volt az elemi iskolásoknak tanítási szünnapjuk.

A két anyanyelvű községben meg lehetett figyelni, hogy a családok kapcsolata szokásaikban elkülönült. Azért is, mert külön volt az iskolájuk és az ott tanultakat a napi kulturájukban is alkalmazták. Az iskolában téli estéken szinderebket is itt tanulták, és olvasóköri is voltak. Az 1940-es években Gémesi János volt a tanító, később meg fia, aki szintén Gémesi János. Az idősebb Gémesi János meg-

halt és a felesége is, fia meg 1945-ben a kitelepítés sorsára került, mint német anyanyelvű.

A magyar anyanyelvű lakók és a német fiatalok ugyyszólván legtöbbször együtt voltak, kint sétáltunk, esténként táncoltunk. Együtt voltunk a családi háznál, amikor kukoricafosztás volt, és morzsolás, tollfosztás. Gyakran rögtönzött házibálokat is tartotunk. Magyar és német leányok és fiuk udvaroltak is egymásnak, ritkábban fordult elő, hogy magyar- és német fiatalok kötöttek volna házasságot, részint azért nem, mert a szülők azt ellenesték, meg a vagyoni különbség is közrejátszott. Habár azt nem lehetett tapasztalni, hogy a magyarok, vagy a németek lettek volna nagyobb számban jobb módúak, több földjük, vagy állatuk lett volna.-

A község szántóföldje közel volt a községhez. Nagyobb területe a községtől északra Gölle felé terült el, amely a Piarista papok birtokával volt határos, a legközelebbi puszta a Szentiványi, és Szilváspuszta volt. A nyugati szomszédja meg Kisgátpuszta, a keleti meg Attala-Csoma községek. Délen Kercseliget község, amely németlakta terület volt.

A Szabadi község mezőeségi földje alkalmas volt arra, hogy buse, rozs, árpa, zab, kukorica, krumpli, kerti vetemények megtermjenek gondos műveléssel. Könnyen lehetett szántani, vetni, mezőgazdasági munkát végezni, mert sík a terület. A kötött, agyagos föld meg a sok esőzés következtében is lehetővé tette, hogy pár óras napsütés és széljárás után lehetett a földben dolgozni. Egy-egy parasztesaládnak egy-két holdas területük volt, amely az élet során ugy alakult ki, hogy örökölték a családok, vásározták egymástól. A legtöbb családnak csak 5-8 hold földje volt, kevés család volt akinek 10 hold földje volt. De viszont a legkisebb birtokkal rendelkező családnak is volt szőlője, a községtől délre a Kercseliget felé vezető hegyben.

Gazdag parasztesalád 4-5 volt, állandó munkaerőt azok is

csak nyáron alkalmaztak gabonaaratáskor és őszi termények betakarításakor, napszámosként pénzt nemigen adtak, inkább tejet, lisztet, és gyümölcsöt. Napszámosok, és alkalmi munkások a község proletárnegyedében laktak, vállaltak munkát, akiknek csak házuk volt, földjük, szőlőjük, erdőrészük nem volt. A proletárnegyedi lakók azokból tevődtek össze, akik a korábbi években a pusztán cselédek voltak. Továbbra is a pusztán mint aratók, napszámosok dolgoztak, de már jóval szabadabbak voltak, mint a cselédek.

Minden terményt a község lakossága a mezőről beszállított a portájára. A gabona és a kukoricaszár is csak rövid ideig volt kint. Ugy a magyar, mint a német nyelvet beszélők szorgalmas munkájuk után megélték, kevés parasztcsalád kivételével termeltek piacra. A paraszti gazdálkodásukra jellemző volt, annyi állatot tartottak, amely a saját családjuk szükségletére kellett. Mivel hogy kevés földjük volt, így aztán a magyarok és a németek ezekben az években belterjes gazdálkodásra tértek át. Szarvasmarha tenyésztésre, és lóra. Ugyanis az történt, hogy az anyaállatokat a fajfenntartás miatt törzskönyvezték, amely a gyakorlatban úgy történt, hogy a járási székhelyről rendszeresen kijártak és ellenőrizték az állatokat az állatorvossal. A törzskönyvesített szarvasmarhák utódjait felnevelték és azokat eladták, különösen abban az időben igen jól jövedelmezett a magyar tarka szarvasmarha tartása, ezek közül is inkább a bikaborjuk nevelése, mert 2 éves korban, minden évben Budapesten megrendezett kiállításon vettek részt, szakbizottság ha díjazta az állatokat, akkor jól megfizették. Az így kapott pénzen a gazdák ruhát, lábbelit, és földet vásároltak. Az 1940-es években a parasztek a szomszédságukban lévő Kisgát-pusztán vásároltak földet, mert akkor az ott lakó báró Stikrád Oszkár Gergely, földesur, a birtokait eladta. 1945-ben a Szovjet csapatok bejöttek, az orosz származású földesur még azt a kas-

télyt is eladta, amelyben lakott a családjával.

A községben a lakosságnak 30 százaléka 25-30 év körüli volt, a nők otthon háztartásban dolgoztak, tavasszal, nyáron és ősszel kint a mezőn kapáltak, arattak, mindennemű mezőgazdasági munkát végeztek. A nők még kaszáltak is, főleg az 1939-1946-ig, míg a férfiak katonák voltak, első és a második világháború alatt sok fiatal nő hadiözvegy maradt, a paraszti gazdálkodásban ő volt a családfő, még akkor is, ha felnőtt fiugyermeke volt.

A Szabadi községben az első és második világháború alatt a közeli pusztákról költöztek ide; Gölle, Szentivány, Szentpéter és Kisgátpusztaiak, akik a proletárnegyedben vásároltak ház helyet és építettek családi házat. Szegényes hajlékot tudtak csak építeni, mert a háznak a falait földdel verték össze, ezért is mondták, hogy vert fal. A fal 60 cm vastag volt. Tartotta is a meleget télen, nyáron meg kellemes hűvös volt. - Tetőzete bányából volt. A 40-es és az 50-es években csak zsindelyes háztetők voltak, nem tiltották a zsuptetős házakat. Ezek a családok szegényes sorsu szellőrek voltak. Annyiban voltak szabadok, hogy már nem laktak a pusztán és hajnali 4 órakor nem kellett nekik felkelni és sötét estig dolgozni. Tavasztól késő őszig az évi kenyérgabonát megkeresték, közben azért nap-számba is eljártak, harmados kukorica, répa művelést is vállaltak. Voltak fiatalok, akik a szellőrsorsból igyekeztek szabadulni, mert elmentek Kaposvárra, Dombóvárra a vasútra pályamunkásnak. Ilyen volt Jurisics Elek, 20 éves, Jurisics József 30 éves, Spágli Gyula 24 éves.

A községben szokássá vált, hogy a férfi népség úgy a magyarok, mint a német anyanyelvűek rendszeresen eljártak a vásárookra, Somogy-negyébe, Baranyába, és Tolnába. Adták-vették a növendék-jószágokat, különösen a csikókat, és a lovakat, borjukat. A szarvasmarhákat és a sertéseket nem. Az idősebb jószágokat csak a helyi vásárra vitték. Az állatok adás-vételével azért foglalkoztak, hogy vagyoni haszonra

tegyenek szert, gyakran voltak távol a családtól, mert egy-két nappal előbb már elutaztak a vásárra. Utaztak vonaton, gyalog. Az is gyakori volt, hogy az egyik felubeli kocsijával többen is utaztak. Azt is többször lehetett látni, hogy egymás kocsiját hazatették haza, mert eladta a gazda a lovakat, - mondta Major Károly községi lakós, aki most 64 éves, cipésmester, római katolikus vallásu, magyar anyanyelvü.

A vásárra menők étkezése;

Legtöbben hideg élelmet vittek a tarisnyájukban; kenyeret, szalonnát, kolbászt, sonkát, hagymát, míg volt otthon bor, egy-egy üveggel azt is csomagoltak, csak úgy üvegből egymás után ittak az emberek. Ha már fogytán volt az élelem, akkor még a vásárban a lecikonyhában étkeztek, sülhúst, kolbászt, hurkát ették, szokás volt a husokáposzta fogyasztása is.

Kérdeztem Sebők Gyula bácsitól, aki annakidején az 1940-es években 60 év körüli, magyar anyanyelvü, római katolikus vallásu volt, 8 hold föld tulajdonosa. Halhúst ettek-e? Azt válaszolta, hogy nem. Annak idején a vásáron csak sült disznóhúst és tölteléseket árultak a lecikonyhákban a sátorokban. Csapra volt üve a boroshordó, volt fehér és vörösbor, szódavizet nem ittak, rövidital az volt, de csak pálinka, más italnak híre-hírvé sem volt, a szeszesitalokban. Sebők Gyula község lakója azt is elmondotta, hogy csak az edte a fejét vásári kereskedésre, aki értett az állatokhoz és sokat tudott beszélni.

Ótőle hallottam, hogy "az a jó vásárra járó, aki annyit tud beszélni, hogy ha kell, még a tenéből a borjut is kitudja beszélni." Ő sem volt szegény szókincsü, tudott is beszélni, főleg ha felöntött a garatra. Ezeket a szavakat azért írom, mert itt a községben gyakori nyelvjárás volt. Többek között ezek is; Istenucsa, amely azt jelentette, hogy igazat mondott. Nem szép szó, de ezt is mondták; "Ve-

kuljak meg, ha nem így van!" Ezt pedig arra mondták, hogy amit állítottak, hogy az igaz. Ha érdeklődtek valaki felől, hogy hol lakik, azt mondták; "az alvógen, az iskolától az 5.vagy a 6. ház". Csufnevet, vagy ragadványnevet mondtak, mint pl;"Csiszárék". Ezt azért mondták, mert a családban volt a korábbi években olyan férfi, aki rendszeresen járt vásárookra és jószágokkal foglalkozott, csiszárnak mondták. Vagy azt, hogy "Kopaszák". Ezt meg onnan kapta valaki a családból, hogy nullásgéppel levágták a haját.

Sebők Gyula adatközlő ezeket is mondomta; a tavaszi és a nyári vásárokon szokás volt, hogy a szegényebb sorsu fiatal nők 8-10 literes csöves kannából árulták a friss ivóvizet. Egy 3 decis pohár vizet 10 fillérért adták. Csak abból a kutból lehetett vinni, amelyet a községi előljáróság kijelölt. Előtte az egészségügyi hatóság a vizet megvizsgálta. Az ivóviz árusítást is engedélyhez köttették. Csak az árusíthatta a vizet, akinek a nevére szólt az engedély. Követelmény volt a tiszta erkölcsi bizonyítvány. Az árusítónak tiszta, vasalt fehér fejkendőt, kötényt kellett viselni. Kötelező volt árusítás előtt 3 nappal orvosi vizsgálaton megjelenni. Ha a családból, vagy a rokonságból valaki is korábban fertőző betegség miatt állt gyógykezelés alatt, az nem kaphatta meg az árusítási engedélyt. Előírás volt, hogy csak száncozott edényből lehetett a vizet eladni.

A vásártér Attala községben volt. Gondozott füvesített rész. Itt legtöbbször a leventék, és az iskolások sportoltak, rendezték meg a tavaszi és a nyári tornájukat, versenyeket. Szabadi falunak vásártere nem volt.

Földvári József községi előljárósági tagtól, azt is megtudtam, hogy külön felelőse volt a vásártérnek, ő is volt, aki most 54 éves, tsz.nyugdíjas, római katolikus vallásu. Lekszálták a fűvet, a szederfákat gondozták, mert minden télen azokat megnyesgették. Az akácfa korlátokat bemesszelték, ha megromlódott, akkor azt

kicsérélték. Vásártéren volt a cédulaház. Ott irták át a passzusokat, később már csak úgy mondták, hogy járlet-levél. Azt is megtudtam, hogy a községben a helyettes bíró állította ki a járletlevelet. Mivel mindig nem voltak a községházán, így lehetőség volt este, korán reggel is, hogy irtak járletlevelet. Ha valaki a vásárban nem íratta át a járletlevelet, akkor azt 3 napon belül a községi előljáróság tagja átírta. Nem voltak kötve a jegyzőségnek a hivatalos óráihoz. Ez nagy könnyebbség volt.

Község előljárósága

1974-ben Orbán Ferenc, Szabadi, Kossuth Lajos u.7 szám alatti lakos, 50 éves, Szabadi község szülöttje, római katolikus vallásu, eredeti foglalkozása paraszt, mert 3 hold földön gazdálkodott. 1950-es években tsz tag volt, majd az 1956-os ellenforradalom eseményei során a tsz felbomlott, és utána elhelyezkedett Kiszgátpusztára a Huskombináthoz segédmunkásnak. A község életéről elmondta, hogy nagyot változott a lakosságnak az összetétele, mert a németeket 1946-ban kitelepítették, a megüresedett paraszti házakba volt cselédek, községi szellér-sorsuak költöztek be. A beilleszkedésük gyorsan is ment. Különösen a fiatalok barátkoztak meg gyorsan. Az idősebbek dolgoztak a földben, a fiatalok meg elmentek a vasutra, Dombóvárra, és Kaposvárra a gyárakba, üzemekbe dolgozni. Reggel a vonattal utaztak és este jöttek haza. A beszélgetéskor elmondta, nem úgy van, mint az 1940-es években, hogy lehetett menni a vásárookra, nincsen most a községben olyan jószág, amelyet el lehetne adni. Nincsen vásár a közeli községekben, és falukban, mint csak Dombóváron, vagy Kaposváron, de ott is csak egy hónapban egy alkalommal, vasárnap, a hónapnak a második vasárnapján. A vásárok megszűntetésével mégjobban beszűkültek az adás-vételi lehetőségek. A tsz gazdálkodást felváltotta az állami gazdaság. Maradt csak

a háztáji, ott meg csak igen kevés kukorica, krumpli, konyhakerti növény termett, piacra nem tudtak tenni. Az 1970-es években olyan életmód változás következett be, hogy már a parasztasszonyok kenyeret nem sütöttek otthon, hanem Dombóvárról és Kaposvárról hozták, ahogy jöttek az emberek haza a munkáról. 1960-tól folyamatosan a régi paraszti emberi kapcsolatok is kezdtek megszűnni, nem jártak át úgy egymáshoz, mint amikor egyéni gazdálkodók voltak, az egymásra való ráutaltság is megszűnt.

Életmód változás

Igy mondta Orbán Ferenc "Úresek az istállók, disznóólak, egy-két baromfi van csak. Házórzó kutya sincs minden háznál, mint régen. Nincsen előljáróság, egy szem tanácstag van, az is reggel elmegy és este jön haza, az is csak futtából ismeri a község gondjait. Megszűnt az iskola, nincsen tanító, nincsen pap, a gyerekek Nagyberkibe és Attala-Csoma községbe járnak iskolába. Elég-gé elvedultak a gyerekek, nem fügnek a szülőktől. A régi két kis fűszerbolt is csak köznepon délelőtt van nyitva. Zárva van a régi római katolikus és az evangélikus templom. Nincsen a községben kisbíró, aki dobszó útján értesítené a lakosságot a rendeletekről, a község gondjairól. Az emberek közömbösek, sokan még nem is köszönnek. Futnak, rohannak, különösen azok, akiknek motorkerékpárjuk és személygépkocsijuk van. Idős emberek nincsenek megbecsülve, egyedül vannak egész nap, nem esznek főtt ételt. A fiatalok az idős szülőket szociális otthonokba adják, azokat nem látogatják. Végrendeletet nem tartják be, hiába rendelkezik az ember úgy, hogy egyházi temetést tartandó, a hozzátartozók társadalmi temetést rendeznek, sőt kommunistát is egyházi szertartással temetik. Az állattartás annyira lecsökkent, hogy nincsen a községben disznópásztor, tehénpásztor. Most már ott tartunk, hogy a falusi gyerekek nem ismerik az uszóborjút, és a bikaborjút. De azt sem

tudják megkülönböztetni, hogy melyik a buza, árpa, zab, rozs, kint a határban. Nincsen kismesterség, mint valamikor. Nincsen a falukban cipész, borbély, ha lábbelit akarunk javítani, akkor azt el kell vinni Nagyberkibe, mert az itt lakó Major Károly cipésmester is ott dolgozik a szövetkezetben. A rokoni kapcsolat is megszűnőben van. Nincsen megtartva a régi évi hagyományos bucsu. Nincsen szüreti bál, mint valamikor volt, hogy lovaskocsival és hintóval vonultunk fel a község főutcáján, és este megmúlattunk a kocsmában. Majd Orbán Ferenc tovább ezeket mondotta még: "ha este haza megyünk, akkor esetleg ha olyan műsor van, nézzük a TV. műsort. Jól is van, mert legtöbb családban rádió, és televízió van. Ritka a halotti tor, nincsen a házban ravatalozva a halott, Kaposvárról vagy Dombóvárról hozzák ki a temetés napján a halottasházhoz. Temetés után a rokonok, ismerősök elmennek haza, mondják hogy nincsen idejük arra, hogy maradjenek. Mindenszentek, Halottak napját tartják, gondozottak a sírok. Az újszülötteket még is keresztelik, de névadót is tartanak. Gyerekeket az iskolába nem iratják be hittanra, de a háznál a templomban megjelennek külön hittanórákra. Valamikor csak érettségizettek számára tartottak ballagást, meg a 8. osztályt elvégzettek is, és az iperitanuló szakiskolát végzettek is tartanak, sőt kezdetét vette az is, hogy már az óvodások is ballagnak. Ilyenkor a család összejön, és ünnepelek, ajándékoznak, inkább pénzt. Ilyenkor sütnek, főznek, fő ételük a kirántott hus, baromfi és a disznóhus. Megjegyezte az adatközlő hogy borjúhúst már évtizede nem is láttak, nehogy ettek volna. Most már nemigen sütnek otthon, hanem a cukrászdából visznek haza édes-séget. Divattá vált a feketekávénak a rendszeres fogyasztása is. Így mondják a fiatalok, hogy jó, mert az embert kicsit feldobja. Jobban forog az agya."

Közben beszédünket az adatközlőnek 5 éves kisleány unokája szakította meg.

- Fiannak a kislánya.

- Mi a neve? - kérdeztem.

- Boglárka.

- Honnan vették ezt a nevet?

- Hát kérem ez úgy van manapság, hogy a divat után kell menni. Visszatértünk a beszélgetéshez. Parasztnak születtem, szerettem is a paraszti gazdálkodásnak minden ága-bogát. Előfordult, hogy rossz gazdasági évünk volt, mert nagy volt a szárazság, vész tizedelte meg az állatainkat, de azért mindig volt annyi erőm, hogy újra tudtam a családommal kezdeni, igaz hogy nem nagy a család, mi csak öt-en voltunk; nagyszüleim, édeszsüleim, meg én. Az 1945-ös időkben nem éltünk rosszul, a 8 hold földön annyi megtermett, hogy a saját szükségletünkre elég volt. A 30-as és a 40-es években a földművelés mellett rendszeresen tudtunk foglalkozni fajtiszta, törzskönyves szarvasmarhával, a bikaborjukat tovább-tenyésztés végett 2 évig tartottuk. Az ilyen állatra nagyon kellett vigyázni, pontosan kellett etetni, itatni, előre betáblázás szerint volt szabad csak az abrakot neki adni, volt amikor egy héten csak 10 kiló abrakkal volt szabad többet adni. Sulyra nagyon kellett ügyelni, Minden nap délután 1-2 órát kellett járni, földuton. Minden ősszel volt Budapesten az országos állatkiállítás /vásár/ és ha a bizottság díjra alkalmasnak találta a jószágot, annak idején 600-700 pengőt is kaptunk. Ennyi pénzért egy magyar hold földet tudtunk vásárolni. A községben többen is vásárra járók voltunk, és adtuk, vettük a muraközi és a lipicai csikókat; a muraköziek alacsony, hustartók, lomha járásuk voltak, kiválóan lehetett őket használni a mezőn, mindenféle munkára. Jámbor állatok voltak, mert a kisgyerekek és az idősebb cselédek is megtudták fogni.

- Kérdeztem, hogy mi ez, hogy idősebb cselédek?

- Itt a mi falunkban az idősebb embereket cseládon belül is szoktuk úgy mondani, hogy öregcselédek, nem szószerint kell érte-

ni, mint a pusztai cselédeket. Itt nálunk azt is mondjuk, hogy szolgám, a kisgyerekeknek, vagy a szegényebb sorsuaknak, akik a cselédsorsból jöttek a faluba. A községünk arról is ismert, volt, hogy nálunk sok a vásározó állattartó paraszt. Neveltünk is állatokat, de vásároltunk is, és eladtuk, soha nem fizettünk rá. A munkát, a vesződséget nem szoktuk számítani, mert ráértünk, az állatok között éreztük jól magunkat. Büszkék voltunk arra, hogy ha szép, derék jószágot tudunk a vásárra hajtani.

- Milyen kocsival mentek a vásárra?

- A mi családunk, és hozzánk hasonló földbirtokkal rendelkezők ujkoocsival jártunk a vásárra, bucsura, vagy ha éppen mentünk valahova vendégségbe. Ünneplős kocsinak is mondtuk. Azzal különbözött a köznapi használatu kocsitól, hogy pirosra, sárgára, volt a farésze festve, a vasrészei meg feketére. A kocsikerék küllői is be voltak festve. Az ünneplős kocsin nem ülésdeszka volt, hanem rugósüléses kosár, meg bőrüléses, kényelmes volt benne ülni, mert ha hepe-hupás, kemény, dűbögős uton mentünk, akkor is elviselhető volt a kocsiázás. Az ilyen ünneplős kocsit mindig a pajta melletti kocsiszinben tartottuk, pokrócokkal szoktuk letakarni. Előfordult, hogy az ünneplős kocsinkat odasadtuk az ismerősöknek esküvőre, de utána nyomban vissza is hozták.

- Volt-e a községben olyan paraszt, kinek hintója is volt?

Volt. Wágner Györgynek, Sebők Gyulának, Földvári Józsefnek. A hintót kizárólag ünnepi napon használták, és olyankor, amikor választás volt a községben, és azon vitték azokat, akik a választásnál segédkeztek, a jegyzőség tagjait. Községbirót, orvost, tanítót, papot, esküvőre, és temetésre. A jobbmodu parasztok a gyermek keresztelésekor is hintóval mentek, sőt amikor jött haza a katonagyerek, azért is a vasutállomásra hintóval mentek ki, és vitték vissza.

- Milyen volt a lószerszám, volt-e ünnepi?

- Igen volt. Itt nálunk a községben nem volt lószerszámkészítő.

szijártó, de Nagyberkiben volt. A Főutcában lakott a régi elemi iskolával szemben, csak úgy szólítottuk, hogy mester ur! Nem tudom a nevét. 1940-es években olyan 50 év körüli lehetett, alacsony termetű, sokat beszélő atyafi volt. Sokat lehetett katona, mert amikor nála voltam, és vártam a javításra, akkor arról sokat beszélt. Első és a második világháború alatt a szijártókat gyakran bevonultatták a huszárokhoz, és a tüzérségi alakulatokhoz. Vallásos ember volt, mert járt a templomba, és gyónni is szeretett. A mester inast tartott, segédet nem, mondta az adatközlő.

A 70-es években szintén jártam Nagyberkiben, beszéltem Major Károly cipésmesterrel, ifjúkori barátommal, ő itt dolgozott a Cipész Szövetkezetben. Érdeklődtem a szijártó felől, csak azt tudtam meg, hogy meghalt. Gyarmati nevezetű volt, egy fiugyermeke volt, elköltözött. Azért az érdeklődésekre kaptam olyan adatot, hogy Kaposváron a Doner városrészben is volt egy szijártó, nevét, pontos lakóimét nem sikerült megtudni. A régi Ipartestületnél valószínű, hogy meg van a névsor.

Tovább faggattam Orbán Ferenc adatközlőt, aki elmondta, hogy ha vásárra, bucsura, esküvőre, vendégségbe mentek, akkor új, Unneplős díszes lószerszámot rekték a lovakra. Csatja-bőre a szerszámnak fényesedett. Míg a köznapi szerszámon lánc-istráng volt, vagy kötél, ezen a szerszámon pedig bőrszija volt. Kantárfej, hám is gondozott volt, az is fénylett, mint a tükör. A kantáron és a hámon díszes puha posztóanyagból készült, fehér fémbe épített tükör volt. Az Unneplős, díszes szerszámhoz nádnyeles szijostor, az ostornyél végét, piros, sárga, zöld, kékszinű bolyhos gyapjuszálak díszítették.

Kevesebb földdel és vagyonnal rendelkező parasztoknak a lovainak nem volt parádére való, Unneplős szerszámuk. A köznapi szerszámot gondozták, a lószerszámhoz rendszeresített folyadékkal kenték. A folyadékban olyan olajok, zsírok voltak, hogy a bőrt

a szíjat puhította, a további használhatóságát elősegítette. Sok szegényebb sorsu paraszt saját maga javította a lószerszámot. Pető István a község Ujsor 6.szám alatti lakója, a proletárnegyedben, magyar anyanyelvű, római katolikus vallású, kismestere volt a lószerszámok javításának, híre is ment a községben és sokat vittek is hozzá javítás miatt lószerszámot. Ezt a mesterséget mások is próbálták, de nem sikerült mindenkinek. Egyrészt azért sem, mert nem volt nekik megfelelő szerszámuk, amellyel megtudták volna varni, Pető Pista bácsinak volt. A lószerszám javítás igencsak szakértelmet igényelt. Kellott egy faragószékhez hasonló, két egymással szembenálló keményfából kifaragott szorító deszka, az közé fogták a javításra szoruló anyagot, és a szorító padon ülve, kellmagasságban elhelyezett munkatárgyat lehetett varni. A mesterséghez volt egy dikios /kés/ annak mindegyik oldalának jó élesnek kellett lennie. Külön erre a célra használtak egyenes és meghajlitott különböző vastagságú tűt, lehetett vásárolni is, de Pető Pista bácsi ügyes ember volt, és saját maga készítette a varráshoz alkalmas tűt, mégpedig olyképpen, hogy kellő vastagságú acélozott drótot megmelegített, mikor az a legjobban izott, akkor azt langyos, majd hideg vízbe mártotta, akkor formálta olyanra, amilyenre ő azt szerette, és tudta is használni. Ezt azért is tudom így leírni, mert annakidején az 1940-es években közvetlen lakószomszédunk volt, és láttam, amikor a szerszámait készítette és varta a lószerszámokat.

Jószívű parasztember volt. Sok helybeli lakósnak ingyen, baráti alapon megcsinálta a szerszámot. Az megtörtént, hogy adtak neki pénzt, bort, vagy szemesterményt. Abban az időben ha valaki másnak szivességet tett, nem számított kontárkodásnak, csak akkor, ha tanulatlan mesterember ellenszolgálatást kért, vagy fogadott el. Adatközlő mondta, hogy a parasztember igen csak tanulékony, az szereti, ha mástól tanulhat, nem azt várja, hogy magyarázzanak neki, hanem olyan típusu, hogy szereti ellesni a kismesterségbeli fogá-

sokat. Ezért is volt az, hogy a legtöbb parasztember kisebb javításokat megtudott csinálni. Ha kint a határban elszakadt a lószerszám, ideiglenesen annyira megtudta javítani, hogy haza tudott menni a lovaskocsival. Azért is volt a kocsin egy szerszámosláda, a kocsiülés deszkája alatt. A ládában volt; kalapács, harspófogó, villáskulcs, zsir, olaj, kenőcs, szeg, drótok, csinegek, reszelő, kás, olló, rongydarabok. Jószággal bánó embert, és az állatot is érte baleset, azért is tartottak a ládában jódtinturát, sebhintőport, kötőszert.

Az is megtudtam a gyűjtésem alkalmával, hogy télen Kaposváron és Dombóváron szerveztek ezüst és aranykalászos gazdatanfolyamot és 8 hét alatt elsajátították a korszerű földművelést, állattenyésztést. Azt is, hogy baleset esetén milyen teendői vannak, milyen gyógyszert, kötőszert szabad használni. Azt többször is oktatták, hogy nyílt sebet nem szabad nyers vízzel mosni, mert az maga is fertőz! A parasztember találékonyságára vall, hogy ha ütőeres vérzés érte, ha éppen nem volt már alkalmasabb kötőszernek való, akkor a saját ingjét is levetette és ezzel kötötte el a vérző részt. A baleset esetén legtöbbször a kenyeres ruhát alkalmazták, melyet utána forró vízzel kimostak. Az itteni parasztság körében is elterjedt szokás volt, hogy ha kisebb sérülés érte az embert, vagy az állatot, akkor saját vizeletét a vérző részre ruhával ráhelyezte, meg ezt is alkalmazták, hogy a cigaretta hamuját szórták a sérült testrészre. Itt a községben, de a határban is, az út mellett nyáron, de még késő ősszel is lapufű, cicferka fű volt, és azt is vérző testrészre helyezték. Mindezeket megtudtam Gyermati József, volt szabadi mezőőről, akit a község előljárósága minden év január elsejével választott. Az évi bére egy hold kukoricaföld, 200 négyzetögl rét, 6 holdas gazda, egy fölöntő búzát, míg az ennél nagyobb birtokosok meg egy és fél, és kettő fölöntőt fizettek, amely 32 kiló volt. Ezt aratás után gyűjtötték össze, olyképpen, hogy az előljáróságnak az egyik tagja volt jelen, aki pontosan tudta, hogy

kinek mennyit kell fizetni. Mielőtt a terményt gyűjtötték be, előtte a községi kisbíró dobszó utján közzétette, hogy mikor kezdik meg a gyűjtést. Lehetőleg olyan napot választottak, amikor kint a mezőn nem lehetett dolgozni, mert esett az eső. Mezőrnek egy évben összegyűlt 25-30 métermázsza gabonája, ez a mennyiség nem is kellett az évi kenyérnek, maradt is eladásra. Előfordult, hogy a fölöntő gabona helyett pénzzel fizettek. Az 1930-40-es években egy métermázsza búzának az ára 16, illetve 18 pengő volt, ezzel szemben egy pár bőrcsizma 24 pengő volt, de úgy meg volt az csinálva, hogy ha rendszeren ápolták, két évig lehetett viselni, és még egyszer meg is lehetett fejelni, amely azt jelentette, hogy a csizmának a szára, a torokrésze még jó volt, csak az alsó részét kellett megfejelni, és még egy újabb két évre elég volt. Gyakorlat szerint egy pár csizmát egyszer lehetett megfejelni. De még utána sem dobták el, hanem az alsórészt levágták, és azt otthon körül papucsnek használták. A lábbelinek a szárát megkemérszínnek, a bakkancesszár fölé, a lábszárra. Ezt mindig a parasztemberek saját maguk csinálták, volt aki bőrkalantyut, vagy csatot varrt rá. De olyanok is voltak, akik ahogy levágták, úgy használták.

Itt a mezőört csósznek is nevezték, valóságban azért nem volt egy, mert a mezőört egy évre szegődötték, míg a csósz egy-egy alkalommal, amikor érett a kukorica, vagy a mák. A mezőör a kunyhót maga készítette, a határnak a főútja mellé, ahol a községnek a kereskedője volt, ez egy külön szabad terület volt, amely a község tulajdona volt, itt álltak a szederfák. Ez a terület alkalmas volt arra is, hogy a nagy melegben, kánikulában itt a fáknek az árnyékában állatok, és az emberek pihenhettek. A mezőör kunyhót azért is itt építették, hogy ha valaki kereste a mezőört, akkor odament, és írást, vagy szóbeli üzenetet is hagyott. A kunyhót a csósz készítette el. Az elkészítése nem követelt tanult mesterséget. Három tartóoszlop volt, két ága, akácfa. Oldalait 5 centiméter vastag fákkal támasztották, buzaszalmával terítették be. Mikor az elsőterítésű szalma megrokkant, akkor

mégegyszer jó vastagon megterítették, hogy ne ázzon be. Vihar ellen úgy védték meg a kunyhót, hogy vastag cseptatófákat párosítottak össze, és azt lógatták a szalmára, és leszorította jól. Hogy még biztonságosabb legyen, keresztbe drótot tettek, és a végére követ, téglát, kötöttek. Az ajtaja délnek nézett, azért hogy az északi, vagy a nyugati szél ne fújjon a kunyhóba. Itt a határban csak ilyen típusu mezőőr kunyhót építettek, amely csak nyáron és míg be nem jött a hideg, alkalmas is volt arra, hogy itt ember tartózkodjék. Mivel hogy itt volt a közelben a kerekeskut, a mezőőr a kunyhója elé ültetett paradicsomot, és paprikát. Lehetett azt is látni, hogy a kunyhó közelében ember derékmagasságáig faoszlopokat ástak le, és olyan husángfának megfelelővel kerítették el. Itt volt a kutyának is az ólja, amely szintén kutyaólhoz hasonlított. Az így elkészített kunyhó szinte évekig állt, csak minden év tavaszán javították. Itt a községi mezőőrt meg lehetett ismerni, mert állandóan fejssét hordott, és bőrtarisznyája volt, amelyre egy tenyérnyi nagyságu oválisalaku sárga szinesfémre rá volt írva, hogy mezőőr. Külön egyenruhája nem volt. A helybeliek jól ismerték. Azt is megtudtam, hogy a mezőőr szolgálatát senkire nem ruházhatta át, ha valamiképpen nem tudott kimenni a határba, akkor a községi előljáróság más személyt bízott meg, általában olyan egyént, aki helybeli lakos volt, és alkalmazták közérdekű ügyekben, mint például, ha oltották az állatokat, és ott segédkezett, közfelfogás szerint erkölcsös, józan, ember volt. Így ideiglenesen alkalmazott embert a községi előljáróság javaslatára a jegyzőség külön fizetett, egy napra 1 pengőt. Korán reggel már kint kellett hogy legyen a határban, és késő estig. Különösen olyankor, amikor a termés érett, és várható volt, hogy a tolvajok meglopják a terményt. Itt a községben is ha valakit lopáson értek, azt nyilvánosság tudomására hozták, mert a községben dobszó útján kihirdették, visszatértó

ereje volt.

Még a mezőőr alkalmazásához tartozik, hogy Szabadi községben csak olyan szőlőnyt alkalmaztak, aki katona volt, és büntetlen előéletű, családos, és követelmény volt, hogy saját háza legyen a községben.

Bérezésének kiegészítéséhez járult az, hogy az egész határban amerre ő járt, a dűlőutakon lévő fűvet lekasználhatta, és azt mint szemaként összegyűjthette, a kaszálást, gyűjtést napközben elvégezte, sőt azt haza is szállíthatta. Ez általában jól szokott sikerülni. Egy gazdasági évben 25-30 méternássa széna gyűlt össze. Az 1940-es években egy nássa széna 20-25 pengő volt. Szerették az állatok enni, mert nem volt iszapszaga, hogy ha volt is nagyobb eső, mint például a réten, mert ott a renden lévő szénát elöntötte a víz. Kint a mezőn a dűlőben nem. Még akkor a pengőnek elég jó vásárlási értéke volt, mert egy pár bőrbakancsot 16-20 pengőért lehetett vásárolni Dombóváron, vagy Kaposváron az üzletekben.

A mezőőri fizetéshez egy évben még hozzájárult 6 űrméter hasábfű, vagy ezt helyettesítő lo loveskocsi gallyfa, de amnyi, hogy ha jól megrekták, felért egy űrméter fával.

A község déli határában a Kapos folyó mentén gondozott kisbirtokok voltak, amelyeken szőlőültetvények szép sorjában díszítették a határt, azért is telepítették ide szőlőt, mert homokos volt a talaj, és egész nap sütötte a nap, nem volt huzatos, mert a szőlő a huzatos területet nem szereti. Mondták az itt lakó szőlősgazdák.

Ha kis terület is volt, azért pár órát igénybe vette az embernek a szorgalmas munkáját, éppen azért a szőlő közepe tájára a rendek közé egy kis menedékként szolgáló kunyhót az emberek építettek, talán nem is ez a helyes kifejezés, hanem az, hogy összetákolták. Leállítottak egy 150 cm magas 15 cm átmérőjű oszlopot, kétágasat. Elöl és hátul meg egy 100 cm magasat, hasonló vastagságban, mint az

elejére. Egy 2 és félméter hosszú tartófát tettek rá, és az oldalaihoz négyágu villanyél vastagságu csaptatófákat támasztottak. Kender és kukoricacsuta szárat, és szalmát, sőt a kapáláskor összegyűlt gázt is rárakták, hogy minél sűrűbb legyen. Az így elkészített kis kunyhót alkalmasnak tartották arra, hogy itt dolgozzanak, az élelmet oda tették, és még arra is jó volt, hogy ha esett az eső, akkor odatudtak állni, meg még egy-két órát pihenni is lehetett, mert nyáron a nagy kánikulában jól esett az embernek, hogy ott az árnyékban megpihenhetett. Kunyhóban berendezés nem volt. Nyitott volt, a környéke, oda más is betudott menni, ajtaja nyitott volt, illetve csak halye, délre nézett. Ez a kis kunyhó arra nem volt alkalmas, hogy ott huzamosabb ideig tartózkodjansk. Még arra sem volt alkalmas, hogy oda szerszámokat elhelyezzenek, mert azt úgy is ellopták volna. Szőlőt is amikor szedték le, nyomban kádba rakták, és lovaskeocsival szállították haza, vagy éppen a szőlőhegyi présházhoz. Az alkalomszerű kiskunyhó télen és rossz idő esetén arra is jó volt, hogy oda a mezei állatok el tudtak rejtőzni, a nyulak, fácánok, foglyok és még az őzek is. Ide rakták a kitörött karókat is, meg ha még elfért az őszibarckfánaka gallyait. Semmiféle engedély nem kellett ahhoz, hogy megépíthessék. Különösebben nem igényel szakértelmet, hogy valaki összeállítsa.

A falu az 1930-as, 40-es évek adatai szerint lakóházak száma; 114, lélekszáma; 650. Megoszlás szerint; felnőtt férfi 220, nő 225, 12 éven aluli 105. A faluban az elemi iskola oktatása 1948-ban megszűnt. Tanköteles gyerekek Nagyberki községbe járnak iskolába. A távolság csak egy kilométer. Az 1988. évi adatok szerint 37 iskolás gyerek van a faluban. Ebből; fiú 17, leány 20. Osztott osztályban tanulnak.

1988. évben a falunak a lélekszáma; 361, lakóház 130, eb-

ből; felnőtt férfi 158, nő 166, gyermek 37. Hogy most a falu lakossága miből él, azt is megtudtam. Mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi munkából, igen csak elenyésző számban közlekedési dolgozó. Mezőgazdaságban 40 fő, iparban 95, gépállomási, lakatos, autószerelő nem helyben, hanem Kaposváron, Dombóváron dolgoznak. A 40 fő a helybeli tsz-ben dolgozik. Kereskedelemben 5 fő. A faluban egy élelmiszer bolt van. Hiányos a szolgáltatás, mert nincs cipész, fodrász, borbély, Orvosi rendelő van, minden héten szerdán és pénteken Nagyberkiből jár ki az orvos. Meghatározott időben. Halottasház, és ravatalozó van. Állattartás a faluban csak pár családnál van. Husbolt az nincsen. A lakosság Nagyberki községben szerzi be a húst, és más hentesárut. Legtöbbször Kaposváron és Dombóváron vásárolnak, amikor a munkából utaznak haza. Előljáróság van, 4 fő. Herczeg József 72 éves, tsz. nyugdíjas, római katolikus, Somogyvári Mihály 68 éves, tsz. nyugdíjas, római katolikus, Nemes János 56 éves, római katolikus, Biró Ferenc, 45 éves, tsz tag, római katolikus, helybéli lakósek. A faluban 1977 óta vezeték ivóviz van. Szennyvizet elvezető csatorna nincsen. Gázvezeték sincs. Újjeliőr nincsen. Régi karácsonyi, újévi, húsvéti népszokásokat nemigen tartják, úgy mint valamikor. Karácsonyi ünnepköröket tartják. Betlehemezés nincsen. Cigánygyerekek mennek hásról-hástra karácsonyt köszönteni, köszöntőjük általában abból áll, hogy mondják; "Kellemes karácsonyi ünnepeket kívánunk!" Kapnak pénzt, és futnak tovább. Húsvét másnapján szokás még a locsolás, de már nyuszifészket nem csinálnak, mint valamikor. A közlekedés elfogedható, mert vom tjárás, és autóbussz is van Kaposvárra és Dombóvárra. A faluban pártszervezet, Hazafias Népfront szervezet van. Vöröskereszt, KISZ szervezet nincsen. Híres ember, politikus, író, költő, tudós nincsen. Falunak műutja van. Ovóda, bölcsőde, öregek napköztiotthona nincsen. Ezek a szolgáltatások legközelebb Nagyberki községben vannak.

Kulturháza az van. Csak kevesen látogatják. Részben az oka, hogy TV műsort nézik az emberek. A lakóknak többsége rendszeresen olvassa a Somogyi lapot, Népszabadságot, Rádió- és TV újságot, és a Nők Lapját. Kérdeztem, hogy 1930-40-es években mennyi német anyanyelvű élt a faluban, erre azt a választ kaptam; 300, ebből férfi 95, nő 80, gyermek 40, fiú 23, leány meg 17.

Igy mondta Major Károly 62 éves, cipészmeister, falu szülöttje, aki sajnos 1987-ben meghalt. Gyermekkori barátom volt. Legtöbb adatot tőle és fiától Major Attilától tudtam meg, aki lakik; Dombóvár, Gyenis Antal u. 12 szám alatt, családjával. Édesanyja Szabadi faluban lakik és oda rendszeresen eljár még most is. Major Attilával levelezési kapcsolatba vagyok. Életűn mondta; "Most is kék az ég, zöld a fű, mint régen, csak gyors életmód változás következett be, legtöbb ember ingázik, hogy a napi kenyerét megtudja keresni. Nincsen közös beszédtemájuk, mint amikor parasztok voltak. Zárkóztak az emberek, inkább csak maguknak élnek. Ritkán mozdulnak ki szabadijukban. Italbolt a faluban van, régen is volt egy. Kisiparos ács, és kőműves van, akik helyben és a közeli falukba járnak dolgozni. Több a tanulatlan mesterember, akik építkeznek. Régi kismesterség megszűnt. A Szabadi faluban is az 1945 előtt egy héten szerdán és szombaton, vagy vasárnap Nagyberkiből borbély járt át, és házaknál nyírta, és borotválta az embereket, hol az istállóban, kint az udvarban, vagy a mezőn, kit hol talált meg a mester. Szolgáltatásáért az emberek terménnyel fizettek, a parasztok búzát adtak, míg a pusztai eselédék májusi morzsolt kukoricát 2 métermázsát. Ha pénzben fizettek, akkor a hajvágásért 20, míg a borotválkozásért 10 fillért kellett fizetni. A mester biciglivel járta a falut, a helybéliek ismerték, de még ez is megismerhette, aki személyesen nem ismerte, mert egy kisméretű táskában vitte a felszerelését. Mindenki csak mesterurnak szólította.

Néprajzi és nyelvjárási gyűjtésén során megtudtam, hogy a faluban voltak 1945 előtt Wixilisták. Ismeretlen volt. Sikertült megtudnom, hogy ezeket nevezeték Wixilistáknak, akik a faluban a legtöbb adót fizették. És joguk volt a helyi politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális életbe beleszólni. Sőt vezető tisztséget is betöltöttek. Így a község falu előljáróságának állandó tagjai voltak. Személy szerint; Földvári Ágoston, 12 holdas gazda, magyar állampolgár, római katolikus, nős, családos. Wágner György, eredeti foglalkozása kőműves volt, ügyeskedő ember volt. Állatkereskedő lett, mert az jobban jövedelmezett és nem is kellett dolgoznia. Az 1940-es években annyira meggazdagodott, hogy személygépkocsija, lovashintója volt, nem is egy, hanem több. Ávas, és hónapos cselédek is tartott, akik dolgoztak a földben és jártak a vásárra, és a falukba összegyűjteni a hizott szarvasmarhákat, ezt nagyban csinálta, mert vagon-szám szállította külföldre. Annyira meggazdagodott, hogy Kereseliget melletti Paragpusztát bérbe is kivette; itt is egy éves cselédje volt, aki dolgozott a földön, és gondozta az állatokat. Kiss Mihály, János, jobbódu paraszt. E személyek véleményére, javaslataikra a falu előljáróság tagjai odafigyeltek, elfogadták. Minden esetben az előljáróság a javaslatukat, véleményüket kikérte, mielőtt döntöttek volna az ügyekben. A falu lakosságának létszáma az utóbbi években nem csökkent, de nem is emelkedett, a változás jelentéktelen. Ugy tűnik, hogy ez az állapot meghatározatlan ideig tart is.

1992. évi január 10.

1992. évi január 10.
Földvári Ágoston
1960. évi január 10.
1960. évi január 10.
1960. évi január 10.
1960. évi január 10.
1960. évi január 10.